

tuurbegroting worden ook gelden vrijgemaakt voor onder meer de jeugdsector en het sociaal-cultureel werk. Dat zorgt voor een spanningsverhouding, zowel budgettair ('wie krijgt het meeste geld?') als inhoudelijk. Het ligt immers niet voor de hand om een éénvormige of coherente legitimatie te schuiven onder een beleid dat feitelijk nogal wat weg heeft van een meerstromenland. De algemene beleidsnota van minister Anciaux probeert dat wel via de notie van culturele competentie. Of de burger een gesubsidieerde theatervoorstelling of een betoelagde vormingssessie bijwoont, zou er niet echt toe doen: in beide gevallen wordt hij, lapidair gesproken, een cultureel rijker mens. Toch is dat niet het hele verhaal. Ook in de *Beleidsnota Cultuur 2000-2004* spoort met de feitelijke spanning tussen het sociaal-cultureel werk en de kunstensector een dubbele legitimatie. Want het bevorderen van de culturele competentie is niet de enige doelstelling van het Vlaams cultuurbeleid. Dat wil ook de gemeenschapsvorming stimuleren – en dan zijn de diverse vormen van sociaal-cultureel werk, deels ook de culturele centra, de bevoorrechte partners.

Het interessante aan de notie 'sociaal-artistiek werk' is juist het streven naar dwarsverbanden tussen de twee grote pijlers van het Vlaams cultuurbeleid. Die 'hybridisering' kan misschien beter niet ook van meet af aan worden gehypothekeerd door een enge, kunstgerichte invulling van de uitdrukking 'artistiek'. *For the sake of argument* (en wel wetend dat het om een discutabel onderscheid gaat): niet alle kunstwerken zijn artistiek, en lang niet alle artistieke praktijken zijn 'kunstig'. Zo vinden nogal wat mensen de zogeheten betere popmuziek, genre Deus of Zita Swoon, van artistieke getuigen omdat ze van de platgetreden paden afwijkt en muzikale mogelijkheden exploreert die de meer gestandaardiseerde pop of rock met het oog op commercieel succes gewoonlijk negeert. Op de cd's van Deus (de laatste misschien uitgezonderd?) verandert het genre van de popmuziek inderdaad in een brééd medium, een dat heel wat rijker is dan de gangbare pop- of rockconventies suggereren. Maar kunst is het niet, tenzij we dat begrip alsnog oprekken in de richting van zowat elke creatieve daad. Dat kan natuurlijk, en het gebeurt soms ook (ik denk bijvoorbeeld aan de geschriften van de Engelse jeugdsocioloog Paul Willis). Daar wordt dan wel een prijs voor betaald: de historische connotaties van het kunstbegrip gaan verloren. En wat nog veel

belangrijker is: zo'n misschien goedbedoelde verbreding negeert het bestaan van een mondiaal kunstensysteem. Dat pikt om velerlei redenen, en heus niet alleen omwille van de definitiemacht van een 'ascetische elite', de muziek van Deus niet op – waarvan akte. Tegelijkertijd integreert datzelfde kunstensysteem met gemak conceptuele praktijken à la Duchamp, die niet meteen erg artistiek overkomen. Waarvan eveneens akte.

Om een lange redenering te ontlopen, sluit ik de uitdrukking 'artistiek' hier maar meteen kort op de notie 'creativiteit'. De diverse traditionele kunstdisciplines – theater, dans, schilderen, ... – zijn eigenlijk weinig meer dan historisch overgeleverde matrijzen of dispositieven die het vermogen tot creativiteit (of de verbeeldingskracht, de inventio, ...) richten, structureren, ja voorprogrammeren. Zo bezien is bijvoorbeeld de toneelkunst voor alles een soort *format*: de ingrediënten (tekstcanon, scène of podium, 'spelen' of acteren, ...) liggen vast, het komt er op aan ze creatief – of juist niet! – te benutten. Ondertussen zijn er meerdere andere culturele genres ontstaan, meestal in nauwe liaison met de commerciële markt, maar ook met subsegmenten die als creatief of 'artistiek verantwoord', zelfs als hoogcultureel worden ingeschat. Pop en rock, mode, film, jazz, strips, de misdaadroman, ...: in al deze domeinen bestaat er naast de populaire mainstream een breed gevarieerd pallet van artistieke 'uitdiepingen'. Dat, vooral dat is culturele postmoderniteit: het niet langer in de pas lopen van de tegenstelling tussen hoge en lage cultuur met het onderscheid tussen kunst en niet-kunst (en al helemaal niet met het verschil tussen niet-commerciële en commerciële praktijken). In voorheen als laag ingeschaalde culturele velden zijn inderdaad metertijd symbolisch hooggewaardeerde deelsectoren gegroeid. Het onderscheid tussen hoog en laag, kwaliteit en niet-kwaliteit, werd zo gehérintroduceerd in genres die vroeger in toto het etiket 'lage cultuur' kregen opgeplakt. Met uitzondering van fotografie en video heeft het kunstensysteem de nieuwe hoogculturele praktijken niet of nauwelijks geïntegreerd. Juist daarom lijkt het mij nodig om een duidelijk onderscheid te maken tussen kunst en artistieke, kunstig gedisciplineerde en andere vormen van creativiteit.

Noch het lopende debat, noch de officiële invulling van de notie 'sociaal-artistiek' nemen voldoende akte van de ondertussen geïnstitutionaliseerde herijking van het onderscheid tussen hoge en lage cultuurvormen. Impliciet wordt

koers gevaren op een modern denkkader, en dus op premissen die nog weinig steekhoudend zijn binnen een postmoderne cultuur. Vandaar de smalle invulling van de uitdrukking 'sociaal-artistieke projecten' in het officiële reglement ter zake van de Administratie Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap. Die worden daarin omschreven als 'laagdrempelige werkingen' met 'groepen en individuen die zich in een situatie van (sociaal-)culturele achterstelling bevinden', 'met als doelstelling om via participatie en/of toeleiding naar de kunsten, de emancipatie en integratie van de doelgroepen te bevorderen en hun culturele competentie te verhogen'. Het is een mondvol, maar het gaat dan ook om een administratief reglement. De achterliggende boodschap luidt echter onmiskenbaar dat 'artistiek = kunst'. De animatie van sociaal-artistieke projecten dient dan ook te gebeuren door 'deskundige kunstenaars en educatieve, culturele of sociale werkers'. Wat dan soms met een creatieve pop- of jazzmuzikant? Of komen nieuwlichters uit bijvoorbeeld de hoek van mode of design niet in aanmerking voor het begeleiden van sociaal-artistieke projecten?

Wellicht valt het in de praktijk allemaal wel mee, maar toch: het zojuist aangehaalde uitgangspunt dat kunstparticipatie bijdraagt tot 'de emancipatie en integratie' van kansarme groepen is een wel héél grove overschatting van het maatschappelijk belang en aanzien van de diverse kunsttakken. Pertinenter is echter de vaststelling dat het cultuurbeleid zich ook bij nieuwe initiatieven blijft oriënteren op zeg maar de symbolische en culturele voorbeeldrol van de kunsten. Dat is spijtig, want juist een nieuwe beleidscategorie als 'het sociaal-artistieke' biedt ruimte voor een brede invulling van de notie 'artistieke', een die ook recht zou doen aan de culturele ontwikkelingen van de voorbije dertig jaar. Meer zelfs, het recent gecreëerde beleidsveld(je) zou een voortrekkersrol kunnen toekomen in het cultuurbeleid, dat zich in de nabije toekomst hoe dan ook bepaald sterker zal moeten (leren) verhouden tot – *pour faire vite* – de postmodernisering van onze cultuur en, daarmee samenhangend, de groeiende incongruentie tussen kunst en artistieke, tussen de legitieme cultuur en het vermogen tot creativiteit.

III

Tijdens de afgelopen vijftien à twintig jaar verkreeg het discours over de diverse kunstgenres, net als dat over de kunst in toto, een almaar sociologisch inslag. Dat was bijvoorbeeld